

Interviu cu Theodor Codreanu

Dacă, prin absurd, Eminescu ar fi trăit în zilele noastre, el ar fi trecut prin aceeași tragedie de care neamul românesc nu se poate debara. Fiindcă nu este un neam liber. Și din atare pricină el a devenit un popor de Mitici...

CULIȚĂ IOAN UȘURELU:*Ca profesor de renume ce sunteți, v-a pasionat munca dv. E sigur că omul de la catedră creează, prin erudiție și iubire, dintre adolescenți, mari personalități. Dar și scriitorul creează... Dv. sunteți în ambele ipostaze, așa că v-aș ruga să punctați asemănările și diferențele...*

THEODOR CODREANU:În postura de scriitor și de dascăl poți duce, mai degrabă, o viață dublă, convergența lor neproducându-se întotdeauna. Ca profesor, e posibil să fi pus ceva la temelie unor viitori oameni realizați profesional, dar asemenea roade se văd foarte târziu. Dascălii pot aprinde scânteia, dar aceasta trebuie să lucreze în personalitatea fiecăruia. Omul care nu se autoformează continuu nu există în ordine spirituală și profesională. Menajera lui G. Călinescu se mira că, la o vârstă venerabilă, criticul tot mai citea încă... Cea mai mare mulțumire a unui profesor de limbă și literatură română ar fi tocmai aceasta: să aprindă scânteia lecturii-antrenament a unui intelectual viitor, indiferent în ce domeniu.

C.I.U:*Ați fost sărbătorit la 60 de ani de către concitadinii din Huși. Un gest frumos, care, în Vrancea nu se întâmplă. Cu atât mai puțin în Odobești... La noi, dacă nu ești în partidul sau în grațiile camarilei unui șef sau altul, n-ai șansa recunoașterii, a respectului...Ca să nu mai vorbim despre sponsorizări... Autoritățile din Huși nu sunt lovite de mania politicului „în toate”?*

Th.C:Este adevărat că, deși un singuratic printre concitadini, am fost sărbătorit la acea vârstă, fiind onorat, cu ani mai înainte, și cu titlul de „cetățean de onoare” al urbei. În genere, primarii hușeni n-au fost chiar ostili faptelor culturale. În rest, atmosfera e aceeași ca în Odobești și în Focșani, ca în toată țara. Nu trebuie să ne facem iluzii.

C.I.U:*Se face totul ca literatura noastră să fie cunoscută, respectată și apreciată? Cum ar trebui să acționăm noi, cei implicați, mai ales astăzi, ca membri U.E.?*

Th.C:Cum să se facă totul? Ar fi chiar odios! Se face după interesele conjuncturale profesate de cei care au ajuns în diverse instituții culturale. Avem exemple la tot pasul, iar cel mai elocvent este cel oferit de Institutul Cultural Român, ca să nu mai vorbim de Ministerul Culturii, de Uniunea Scriitorilor...Ș-apoi, ca întotdeauna, literatura interesează numai cercuri restrânse de indivizi, care, atunci când nu sunt atrași de politică, de manele și de alte pasiuni postmoderne, mai și citesc. Nu văd nicio legătură între statutul de membri ai U.E. și literatură. Câți cititori or mai fi prin Europa?

C.I.U:*Aveți un cult pentru Eminescu, Bacovia și nu numai. E posibil să respectați obiectul de cult, dar, în același timp, pentru o tratare obiectivă, să te și îndepărtezi de el?*

Th.C:Nu am niciun cult pentru Eminescu, pentru Bacovia și pentru alți mari scriitori. Cultul e pentru idoli, o categorie precreștină. Îi prețuiesc pe Eminescu, pe Shakespeare, pe Platon, pe Dostoievski, pe Georg Cantor sau pe Brâncuși în măsura în care s-au apropiat de adevăr, reușind să se dezbrace de adevărurile minciunii. Aceasta e adevărata probă de foc a geniului. Iar din

partea noastră, a celor nevrednici de ei, proba obiectivității. În rest, beție de cuvinte, vorba lui Titu Maiorescu.

C.I.U:*Ca persoană din elita eminescologilor, așa cum sunteți considerat, care vă sunt reacțiile privind esca-la-darea curentului antieminescian? Eminescu va rămâne veșnicul „cadavru din debara”, care va atârna de gâtul literaturii noastre, așa cum ne amenință unii falși critici?*

Th.C:Ceea ce numiți curentul antieminescian nu mă îngrijorează. Îngrijorător ar fi doar faptul dacă „antiemi-nescienii” ar izbândi să stârpească orice urmă din opera lui Eminescu, dacă ar reuși să ardă în piețele publice toate exemplarele din opera împricinatului. Da, atunci ar fi o catastrofă. Se pare însă că nu au, deocamdată, mijloacele materiale pentru o asemenea ispravă. Așa că putem aștepta liniștiți o catastrofă cosmică, singura care ar putea să-i slujească și pe antieminescieni. Numai că ar pieri și ei odată cu Eminescu. În consecință, n-au nici un interes ca Eminescu să dispară, fiindcă și-ar pierde rațiunea de a fi. Au nevoie ca de aer de ceea ce au numit „cadavrul din debara”.

C.I.U:*Sunteți printre cei care promovează ideea „conspi-rațiunii” împotriva lui Eminescu... Sunt elemente demons-trabile sau simple speculații?*

Th.C:Iar trebuie să vă dezamăgesc. Nu sunt adeptul unei „conspirațiuni” care s-ar fi derulat împotriva lui Eminescu. O asemenea „conspirațiune” n-a existat. Sunt într-o gravă eroare cei care susțin așa ceva. A existat doar adevărul tragic al îmbolnăvirii și morții premature a lui Eminescu, adevăr trăit cu aceeași intensitate și de Titu Maiorescu, așa cum dovedesc în Mitul Eminescu. Dacă, prin absurd, Eminescu ar fi trăit în zilele noastre, el ar fi trecut prin aceeași tragedie de care neamul românesc nu se poate debarasa. Fiindcă nu este un neam liber. Și din atare pricină el a devenit un popor de Mitici. Și încă de Mitici adesea răzbunători, adică mai răi decât cei caragialești. Un mod sigur de a supraviețui. Caragiale este singurul dintre contemporanii lui Eminescu privilegiat să înțeleagă acest adevăr. De aceea, alături de Hyperion, l-a creat pe Mitică.

C.I.U:*Ați ironizat sau atacat „judecătorii publici” care au hotărât că memoria lui Antonescu nu trebuie promovată, că Eliade, Cioran, Nae Ionescu și toți cei cu simpatii de dreapta să fie la fel de aspru sancționați. Atitudinea dv. a produs efecte?*

Th.C:Da, a produs și va produce. Fiindcă marea șmecherie este că personalitățile vizate, deși de „dreapta”, au fost atacate și sunt atacate în numele „dreptei”, de foștii campioni ai stângii kominterniste, prin urmașii lor, reușind să păcălească prostimea, între care-i includ și pe politicienii români, îndoctrinați „corect politic”, dând impresia că au evoluat de la comunism la anticomunism. De aceea s-a ajuns la situația grotesc-caricaturală că fiii foștilor bolșevici au condamnat comunismul, păcălind cu mare ușurință naivitatea președintelui Traian Băsescu. Nu Paul Goma, ci Vladimir Tismăneanu. Iată alegerea! Există însă destui intelectuali care nu se mai lasă înșelați.

C.I.U:*Există o nostalgie a criticii de altă dată? Mai ales acum, când anumite reviste dau rubrică de critică literară unor Neica Nimeni, care scriu fără să citească sau – mai grav – citesc fără să înțeleagă? În legătură cu această situație, credeți că există corupție în literatură?*

Th.C:Ca peste tot în țara noastră, corupția a cuprins și corpul culturii. Funcționează și aici interesele de grup, acapararea sistemelor de premiere, promovarea în mass-media, delegările la acțiuni culturale de nivel național și internațional etc. Din acest punct de vedere, continuitatea cu moștenirea mentalității din regimul comunist este fără dubii.

C.I.U:*Plecând de la Pindar, care ne sfătuia să nu defăimăm zeii, trecând pe la Momos (stăpânul și provocatorul bârfei, zeflemelii, penibilului etc.) și ajungând la Arghezi, care afirma că*

românii „urinează pe biserici”, ni se pare că toți concetățenii noștri străbat zilnic o zonă infectă fără să vadă vreo ieșire... Ce structură sufletească putem bănuși la posesorii atâtor defecte plus acela al „caprei vecinului”?

Th.C: Nimic surprinzător. Studiați incredibilele deformări interpretative care se dau Mioriței, după impunerea ei în cultura majoră, și aveți întregul tablou al dobitociei care nutrește lumea snobilor și falșilor justițieri, care, la noi, s-au înmulțit totdeauna precum ciupercile după ploaie. Însă nu trebuie să comitem greșeala de a judeca spiritul unui popor după aceștia. Nu bârfitorii și zeflemiștii ne reprezintă ca popor, cum cred unii, ci Eminescu, Blaga, Mircea Eliade, Enescu, Brâncuși, C. Rădulescu-Motru, Ion Antonescu și Constantin Noica.

C.I.U: Legat de întrebarea precedentă, credeți că avea dreptate Miron Costin când îi acuza pe Simion Dascălul și Misail Călugărul pentru „basnele”, care acreditaau ideea că ne tragem din tâlharii și pușcăriașii Romei? Uitându-ne în jur, nu au avut oare dreptate „copiștii”? Și fiindcă veni vorba de Roma, nu pot să nu-mi amintesc faptul că aveți și o părere personală despre limba dacilor, care nu putea să dispară în 165 de ani...

Th.C: Or fi fost aduși tâlhari de la Roma. Dar tâlhari au ajuns și în Australia sau în America, însă justiția s-a impus în cele din urmă. Noi pare că trecem prin faza a ceea ce s-a numit „capitalismul sălbatic”, evoluat către tâlhăriile rafina-te, ajustate după legi, dominante încă. De aici „prestigiul” că suntem cea mai coruptă țară din Europa. Eu am numit un asemenea sistem de guvernământ ca fiind cleptocratic. Au sesizat-o și alții. Cât privește limba dacilor, aceasta a dispărut în limba română care a avut lăcomia extraordinară de a asimila tot ce i s-a ivit în cale, matrice definitivată prin întâlnirea cu masivul element romanic dominant în 165 de ani de colonizare. Această forță de asimilare se vede și astăzi, biata limbă rezistând și-n fața ultimilor stricători. Teoria conform căreia limba dacilor a fost un fel de protolatină poate avea doar o noimă limitată, fiind contra-zisă de Ovidiu, care a învățat o altă limbă la Tomis, reușind să scrie și-n aceasta. El spune că a pus graiul getic în vers latin. Din păcate, dacii n-au avut o cultură preponderent scrisă și documentele ne lipsesc. În consecință, suntem români și punctum, vorba lui Eminescu.

C.I.U: Ați scris mult despre Grigore Vieru, pe care N. Manolescu (în Istoria sa...) îl considera „depășit cu totul”... Sigur că poetul a fost afectat de acele cuvinte atât de nedrepte... Dar nici în Moldova natală nu era prețuit de toți literații... Poate din această cauză mai răbufnea și el, aruncând vorbe grele. Leo Butnaru era, după Gr. Vieru, „un puțoi de 60 de ani”. Cunoscând fenomenul literar basarabean în detaliu, l-ați putea rezuma?

Th.C: Literatura română din Basarabia rezumă, în proporția teritorială și istorică inevitabilă, literatura română scrisă în Țară, după cum o experiență similară poate fi constatată și la cei din exil sau din Ucraina și Serbia. Grigore Vieru a adunat în personalitatea lui această perspectivă „rezumați-vă”, cel puțin în domeniul poeziei. Deși nu are amploarea valorică și diversitatea literaturii din România postbelică, literatura basarabeană a dobândit câte ceva din toate meritele și metehnele celei din patria-mamă. România culturală însă, prin istoriile literare și prin programele de învățământ, nu a reușit să integreze fenomenul literar basarabean în matca românității, din pricini care rămân obscure. Doar Ion Rotaru și Marian Popa au inclus literatura basarabeană în Istoriile lor. Nu mai vorbim de manualele școlare care ignoră total scriitorii valoroși dintre Prut și Nistru, ca și pe cei din Cernăuți.

C.I.U: Cultura noastră este plină de „complexe”: cel al „inferiorității”, al „retardării”, al „culturii mici”, al „neantului Valah” etc. Pot fi explicate logic?

Th.C: Nu este adevărat. „Complexele” semnalate sunt marginale și ele dau impresia de prim-plan din cauza ideologiei minoritariste care domină azi politica Uniunii Europene. Ele sunt produsul a

cea ce Harold Bloom numește Școala Resentimentului, orientată spre distrugerea canonului literar occidental. „Complexele” acestea sunt strict provinciale. Despre ele a scris pagini grăitoare Mircea Eliade în publicistica sa interbelică. Un Heliade, un Hasdeu, un Călinescu, un Noica n-au suferit niciodată de asemenea „complexe”. Numai cei mărunți, care se cred mari și deștepți, le tot glorifică în lipsă de mize majore în cultură.

C.I.U:*Bachelard și Baudouin împărțeau complexele în bune și rele... La români sunt o determinare, o finalitate, o fatalitate sau doar „deciziile” unor mari „specialiști”?*

Th.C:„Complexele” sunt manifestări culturale sau psiholo-gice ale arhetipurilor. Nu sunt bune sau rele prin natura lor, ci prin modul cum le valorificăm în actul cultural. Eu prefer o altă „clasificare”: „complexe culturale” și „complexe de profunzime”. Marii creatori merg, conștient sau nu, către cele din urmă. Nici măcar „specialiștii” nu le pot stăpâni, oricât ar face caz de ele.

C.I.U:*În 1950 se anunța dispariția structuralismului (conform lui Saussure, Cercului de la Praga, Chomsky etc.) Astăzi, se pare, nerealizându-se în formele lingvistice raportul perfect între Dictum și Dicere, cum ne avertizase Chomsky, s-a ajuns la...zero, la „omogenizarea artificială” sau chiar la „tabula rasa” empiriștilor. Unde ne aflăm și ce se întâmplă, de fapt?*

Th.C:Chestiunea e prea complicată spre a avea pretenția rezolvării ei în câteva vorbe. Postmoderniștii pretind că ne aflăm și în poststructuralism. Ca orice disciplină, prea lunga adâncire a ei sterilizează. Dar e absurd să pretinzi că nu mai avem nevoie de „structură” chiar și după ce ai abandonat metoda structuralistă. Fatalmente, orice formă de cunoaștere este și structuralistă. Toate metodele sunt bune. Depinde de cine le utilizează. Noul ethos al transdisciplinarității nu exclude nimic, ci integrează.

C.I.U:*Cioran afirmă pe vremuri că acolo unde nu există decât defăimare și unde fiecare stă cu frica singurătății sale, nu va putea fi vreodată ceva sacru, ci doar cuvinte mizerabile, pizmașe, uneori chiar ucigașe. Astăzi nu este mai rău, n-am ajuns la „decăderea admirației”, la absența oricărui gest uman, la absența oricărei simpatii între oameni? Deviza zilelor noastre să fie doar „Homo homini lupus”?*

Th.C:Nu poți să nu-i dai dreptate lui Cioran. O civilizație, o cultură, când intră în disoluție, semnele căderii se arată prin ceea ce filosofii și psihologii numesc ură de sine. Când îți blamezi și ridiculizezi istoria, miturile, valorile, religia, îți presimți sfârșitul și instinctul morții te împinge să-l grăbești. Faptul e mai rău decât ceea ce a vrut să spună Hobbes prin dictonul Homo homini lupus. Acolo e luptă pentru existență, pentru supremație, pentru impunerea propriilor valori, pe când în ura de sine, în autodispreț, nu mai e cale spre viitor. Cea mai vulnerabilă civilizație actuală este cea europeană, care înaintează încet, dar sigur spre disoluție. Iar noi, românii, vrem să fim „protocronici” și de astă dată.

C.I.U:*Literatura și artele în general n-ar trebui să vină cu ramura de măslin în acest mediu infernal?*

Th.C:Nu, pentru că și ele au ajuns în pragul dispariției. Ce poate face un rege în patul agoniei? Să lase un urmaș vrednic, viguros, care să ducă bătălia mai departe. Or, literatura și artele nu au descoperit încă sau nu sunt capabile să nască și să crească un asemenea urmaș.

C.I.U:*Cei de la Centru (București) privesc intoleranți și cu dispreț la provincia politică, literară, industrială, comerci-ală etc. Nu credeți că, mai ales în domeniul culturii, provincia este la București și „centrul” în provincie?*

Th.C:Acestea sunt cele două fețe ale lui Ianus. Depinde din ce parte privești. Să ne uităm la bătrâncioasele reviste din capitală. În afară de pornografia literară n-au reușit să impună nimic nou în cultură. Curentul transmodernist s-a născut în provincie, nu la București. Ultimele

încercări de apărare a valorilor naționale tot din provincie vin. Din păcate, din provincie vine și multă incompetență, ca să nu mai vorbesc de impostură, diletantism cultural etc.

C.I.U:*Théophile Gautier, referindu-se la relațiile dintre critic și literatură, prezenta criticul ca un monah care face curte nevestei unui laic. Acesta din urmă nu poate să acționeze la fel și nici nu poate să-l provoace la duel. Critica ar fi paralelă cu literatura? Doar un „metalimbaj” și atât? Dacă ați privi din exterior critica dv., cum ați defini-o?*

Th.C:Théophile Gautier surprinde o prejudecată veche în raporturile dintre critică și literatură. Eu însă n-am avut niciodată o asemenea prejudecată. Critica nu este metalitera-tură, așa cum adevărata literatură nu este niciodată metali-teratură, chiar când pare că parodiază literatura, cum cred postmoderniștii. Critica s-a născut odată cu literatura, nu este o cenușăreasă. Adevărata critică este canonică. O dove-dește și Aristotel, în Poetica. Un critic care nu se supune muzicii stilului este un plictisitor erudit, în cel mai bun caz. Titu Maiorescu n-ar fi convins pe nimeni că Eminescu este centrul iradiant al canonului literar românesc, dacă n-ar fi avut stil. Maiorescu a stăpânit atât de desăvârșit instinctul ritmului esențial, încât el n-a mai putut fi întrecut decât de foarte puțini scriitori: Eminescu, Caragiale, Bacovia, Arghezi, Rebreanu, Ion Barbu, G. Călinescu și alți câțiva.

C.I.U:*Aveți anumiți critici literari contemporani cu care vă simțiți afin? În România, în lume...*

Th.C:Al.Paleologu, Marian Popa (când nu cade în prolixitate), René Girard.

C.I.U:*Premiul Nobel este doar „o obsesie provincială și copilăroasă” a românilor, așa cum afirmă Norman Manea?*

Th.C:O obsesie de acest soi chiar pentru Norman Manea, dacă n-ar fi a unor critici care s-au iluzionat că pregătesc terenul pentru Mircea Cărtărescu, poet excepțional, dar nu genial, lipsindu-i profunzimea, autor al unei capodopere intraductibile: Levantul. Nenorocirea e că obsesia pentru acest premiu, la noi, produce siluiri ideologice, campanii împotriva unor mari personalități, ca în cazul lui Mircea Eliade. Cum scriitorii mari sunt rareori „corecți politic”, ajung laureați foarte mulți autori modești, care găsesc sprijin acolo unde trebuie. Exact ca în politica distribuirii premiilor în România. Recent, cotidianul britanic The Times se întreba ironic: „Ce au în comun Elfriede Jelinek, Imre Kertész și Wislawa Szymborska? Toți au primit Premiul Nobel pentru Literatură. Ce au în comun Marcel Proust, James Joyce și Graham Greene? Niciunul dintre ei nu l-a primit”. O apreciere care ar trebui să ne lecuiască.